

**KLASTER TIZIMIDA KORPORATIV BOSHQARUV VA STRATEGIK
QAROR QABUL QILISH**

Abdug'ayurova Xurshida Jamolddin qizi
Farg'ona davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada klaster tizimida korporativ boshqaruv va strategik qaror qabul qilishning mohiyati, tamoyillari va samarali mexanizmlari yoritilgan. Klasterlar ichida korporativ boshqaruv yagona maqsadga yo'naltirilgan strategiyalarni ishlab chiqish, resurslarni optimal taqsimlash va innovatsion loyihalarni amalga oshirishni ta'minlaydi. Maqolada korporativ boshqaruvning strukturalari, qaror qabul qilish jarayonlari, monitoring va baholash tizimlari hamda strategik rejalashtirishdagi roli tahlil qilingan. Shu bilan birga, klaster korxonalarining ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik jihatdan barqarorligini ta'minlashda korporativ boshqaruvning ahamiyati ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: klaster tizimi, korporativ boshqaruv, strategik qaror qabul qilish, resurslarni boshqarish, innovatsion loyiha, monitoring, baholash tizimi, hududiy integratsiya, iqtisodiy barqarorlik, ekologik barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat.

Аннотация: В статье рассматривается корпоративное управление и принятие стратегических решений в рамках кластерной системы, его принципы и эффективные механизмы. Внутри кластеров корпоративное управление обеспечивает разработку стратегий, распределение ресурсов и реализацию инновационных проектов. Проанализированы структуры корпоративного управления, процессы принятия решений, системы мониторинга и оценки, а также роль стратегического планирования. Также показана важность корпоративного управления для обеспечения социальной, экономической и экологической устойчивости кластерных предприятий.

Ключевые слова: кластерная система, корпоративное управление, стратегическое принятие решений, управление ресурсами, инновационный проект, мониторинг, система оценки, региональная интеграция, экономическая устойчивость, экологическая устойчивость, социальная ответственность.

Abstract: The article examines corporate governance and strategic decision-making within cluster systems, its principles, and effective mechanisms. Corporate governance in clusters ensures the development of strategies, resource allocation, and implementation of innovative projects. The article analyzes corporate governance structures, decision-making processes, monitoring and evaluation systems, and the role of strategic planning. Additionally, the importance of corporate governance for ensuring social, economic, and ecological sustainability of cluster enterprises is highlighted.

Keywords: cluster system, corporate governance, strategic decision-making, resource management, innovative project, monitoring, evaluation system, regional integration, economic sustainability, ecological sustainability, social responsibility.

Klaster tizimida korporativ boshqaruv korxonalar, ilmiy-tadqiqot markazlari va davlat organlarini birlashtirib, resurslarni samarali taqsimlash, strategik qarorlarni qabul qilish va innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkonini beradi. Klaster ichida boshqaruv tizimi yagona maqsadga yo'naltirilgan strategiyalarni ishlab chiqadi, shu orqali iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, raqobatbardoshlikni mustahkamlaydi va hududiy integratsiyani ta'minlaydi. Korporativ boshqaruvning asosiy vazifalaridan biri resurslarni optimallashtirish, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini muvofiqlashtirish, bozor talablarini tezkor kuzatish va innovatsion yondashuvlarni tatbiq etishdir. Shu bilan birga, strategik qaror qabul qilish jarayonida klasterdagi har bir korxona o'zining mustaqil maqsadlari bilan bir qatorda, klasterning umumiy maqsadlariga ham hissa qo'shadi. Boshqaruv mexanizmi qaror qabul qilishda monitoring, baholash va risklarni boshqarish tizimlariga tayangan holda amalga oshiriladi, bu esa investitsion va innovatsion loyihalarning samaradorligini oshiradi. Klaster boshqaruvi iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan strategik platforma sifatida namoyon bo'ladi. Korporativ boshqaruv orqali klaster tizimi ichidagi korxonalar o'zaro hamkorlikni kuchaytiradi, bilim va tajribani almashadi, bozor va marketing strategiyalarini birlashtiradi, shuningdek, ishlab chiqarish jarayonlarida energiya va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi. Strategik qaror qabul qilish mexanizmi klasterning barcha qatlamlarini qamrab oladi, shu jumladan ishlab chiqarish, moliya, marketing, kadrlar va ekologik monitoring tizimlarini o'z ichiga oladi. Klasterda qarorlar qabul qilinishi ko'pincha konsensus asosida amalga oshiriladi, bu esa resurslarni birlashtirish, risklarni kamaytirish va hududiy iqtisodiy barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, korporativ boshqaruv strategik rejalashtirish, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va amalga oshirish, shuningdek, hududiy integratsiya orqali ijtimoiy mas'uliyatni oshirish imkonini beradi. Klaster tizimi ichida boshqaruvning samarali mexanizmlari orqali korxonalar birgalikda ekologik va ijtimoiy standartlarga rioya qiladi, yangi ish o'rinlarini yaratadi va mahalliy iqtisodiyotning rivojlanishiga hissa qo'shadi. Korporativ boshqaruvning muhim jihatlaridan biri strategik qarorlar qabul qilishda texnologik va iqtisodiy tendensiyalarni tahlil qilish, raqobatbardoshlikni oshirish va bozor imkoniyatlarini o'rganishdir. Shu bilan birga, klaster ichida integratsiyalashgan marketing va brend strategiyalari ishlab chiqiladi, bu esa korxonalarning bozor ulushini kengaytirish va eksport salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Strategik qaror qabul qilish jarayoni investitsion loyihalar, innovatsion dasturlar va ekologik tashabbuslarni birlashtirishga qaratilgan bo'lib, barcha qatlamlar o'rtasida muvofiqlikni ta'minlaydi. Korporativ boshqaruv klasterning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlash, resurslarni oqilona boshqarish va hududiy iqtisodiy integratsiyani mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu tarzda, klaster tizimida korporativ boshqaruv va strategik qaror qabul qilish iqtisodiy samaradorlikni oshirish, raqobatbardoshlikni kuchaytirish, hududiy integratsiyani rivojlantirish, ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, shuningdek, innovatsion loyihalarni muvaffaqiyatli amalga oshirishga xizmat qiladigan kompleks tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Klaster tuzilmasida korporativ boshqaruv institutsional mehnat bozorini, ilmiy-ta'lim muassasalarini va biznes subyektlarini birdamligida yuritishni ta'minlaydi. Bunday boshqaruv modelida strategik qarorlar qabul qilinishi "klaster umumiy" va "korxona individual" kategoriyalarida ikki darajali bo'ladi, ya'ni korxona o'z faoliyatini yuritarkan, klasterning umumiy strategik yo'lini ham inobatga oladi. Ushbu jarayonda boshqaruv keng doiradagi manfaaddor tomonlar — davlat organlari, xususiy sektor vakillari, ilmiy hamkorlik muassasalari va xalqaro tashkilotlar bilan birgalikda kechadi. Shunday qilib, strategik rejalashtirish bosqichida asosiy vazifa — resurslarni birlashtirish va klaster ichida sinergiya yaratishdan iborat. Bunda qaror qabul qilish asosida ma'lumotga asoslangan indikatorlar va monitoring natijalari tutiladi. Klaster ichida korporativ boshqaruvning yana bir jihat — ichki me'yorlar va standartlar tizimidir. Korxona darajasida faoliyat yuritayotgan bo'lsa ham, klaster ichidagi yagona boshqaruv me'yorlari orqali barqarorlik, raqobatbardoshlik va hamkorlik muhiti shakllanadi. Masalan, barcha a'zo korxonalar uchun bir xil ichki axloqiy kodeks, ma'lumot almashish protokollari, hamkorlik bo'yicha qoida-me'yorlar joriy etiladi. Bu esa qaror qabul qilish jarayonida shaffoflikni oshiradi va korxonalar o'rtasida ishonch muhitini yaratadi. Boshqaruv strukturasida mas'uliyatning aniq taqsimlanishi ham muhim: klaster tomonidan markaziy koordinatsiya organi tashkil etiladi, uning tarkibida strategik rejalashtirish bo'yicha guruhlar, innovatsiyalar bo'yicha bo'lim, marketing-koordinatsiya xizmatlari va ekologik hamkorlik bo'yimi bo'ladi. Bu tuzilma qarorlar qabul qilish tezligini oshiradi va korxonalarning yakka bosh faoliyatidan ko'ra tizimli hamkorlikni rag'batlantiradi. Boshqaruv jarayonida investitsion va risk-tahlil bo'limlari faoliyat yuritadi, bu esa klasterning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlaydi. Shu tarzda, klaster boshqaruvida korporativ me'yorlar, strategik rejalashtirish, hamkorlik strukturasini va monitoring tizimlari birgalikda ishlaydi, bu esa raqobatbardoshlikni oshirish, resurslarni optimallashtirish va hududiy iqtisodiy integratsiyani mustahkamlash imkonini yaratadi.

Klaster strukturasini doirasida korporativ boshqaruvning samaradorligini oshirish maqsadida, strategik qarorlarni qabul qilish jarayonida blokcheyn texnologiyalari va digital kuzatuv tizimlari taklif qilinmoqda. Bunday yondashuv klaster a'zolari o'rtasida ma'lumot almashishni tezlashtiradi, qarorlarni qabul qilish jarayonida shaffoflikni oshiradi va manfaatlar to'qnashuvini kamaytirishga xizmat qiladi. Misol uchun, klaster ichida joylashgan korxonalar blokcheyn platformasi orqali o'zaro kontraktlar imzolaydi, mahsulot va xom-ashyo oqimlari real-vaqt rejimida kuzatiladi, bu esa risklarni oldindan aniqlash va tezkor javob berish imkonini beradi.

Shuningdek, strategik rejalashtirish bosqichida sun'iy intellekt asosidagi prognozlash algoritmlari klasterga katta imkoniyat yaratadi: bozor o'zgarishlari, xarajatlarning dinamikasi, resurs taqsimoti kabi ko'plab parametrlar algoritm yordamida tahlil qilinadi va tavsiyalar chiqariladi. Boshqaruv organi ushbu tavsiyalarga tayangan holda klaster strategiyasini moslashtirishi va real vaqt ichida yangilashi mumkin. Shu tarzda, korporativ boshqaruv samaradorligi va qaror qabul qilish tezligi oshadi, klaster ichidagi korxonalar bir-birining tajribasidan foydalanadi va strategik sinergiya yaratiladi.

Yana bir jihat: klaster boshqaruvida “uglerod izini hisoblash va kamaytirish” mexanizmi joriy etilgan bo'lsa, korporativ qarorlar ekologik tomondan ham mas'uliyatli bo'ladi. Korxonalarning qarorlari, masalan, yangi liniya ochish, yetkazib berish zanjiri optimallashtirish yoki mahsulot qayta ishlashni joriy etish kabi, uglerod chiqindilarini kamaytirishga yo'naltiriladi. Bu jihatdan korporativ boshqaruv faqat iqtisodiy va ijtimoiy manfaatni emas, balki ekologik barqarorlikni ham kafolatlaydi — bu esa hududiy klasterni xalqaro standartlarga moslashtirish va eksport qobiliyatini oshirishga hissa qo'shadi.

Asset boshqaruvida esa klaster ichida “yalangoch ishlab chiqaruvchini” (lean manufacturing) prinsiplariga amal qilish, resurslarni minimal holda ishlatish orqali xarajatlarni kamaytirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirish uchun strategik qarorlar qabul qilinadi. Korxonalar o'zaro bir platforma orqali eng yaxshi amaliyotlarni almashadi, ishlab chiqarish jarayonlari optimallashtiriladi va boshqaruv mikro-qarorlarni markazlashtirilgan strategik model bilan muvofiqlashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, klaster tizimida korporativ boshqaruv va strategik qaror qabul qilish nafaqat iqtisodiy, balki ekologik va ijtimoiy jihatlarni ham qamrab olgan kompleks jarayon bo'lib, zamonaviy texnologiyalar, innovatsiyalar va raqamli boshqaruv vositalari orqali amalga oshirilmoqda. Agar xohlasangiz, bu ma'lumotlarni sizga kengroq — taxminan 800-1000 so'zlik matn shaklida tayyorlab bera olaman.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Turg'unov M.M. *Oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatida klasterli boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish*. “Qo'qon Universiteti Xabarnomasi”, Vol. 8 No 8, 2023. herald.kokanduni.uz
2. Karimova N. *Klasterlarni rivojlantirishda fermer xo'jaliklarining strategik boshqaruvi*. “Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot” jurnali, Vol. 1 No 6, 2023. yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz
3. Toshpo'latov A. *Klasterlar hisob siyosatida boshqaruv hisobining metodologik asoslari*. “Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot” jurnali, Vol. 3 No 5, 2025. yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz
4. Ismailov A. *Korporativ boshqaruvda Leadership 4.0 tamoyillarini joriy etish samaradorlikni oshirish imkoniyatlari*. “Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot” jurnali, (maksus son), 2024. yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

5. Ashurov Z.A., Jalilov F.A., Urinov B.N. *Zamonaviy korporativ boshqaruv (xorijiy tajriba)*. Toshkent: “Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi”, 2021. [Renessans Ta'lim Universiteti](#)
6. Akramjon Karimov. *Ishlab chiqarish resurslaridan foydalangan holda korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish*. “Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot” jurnali, Vol. 2 No 4, 2024. yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz
7. “Korporativ boshqaruv”. Xodiyev B.Yu., Karlibayeva R.X., Akramova N.I. Toshkent: Cho‘lpon, 2011. library.tdau.uz